TIESA – VISU IR KIEKVIENO STIPRYBĖ

TREMTINYS

LIETUVOS „TREMTINIO“ KLUBO TARYBOS LEIDINYS
LAIKRAŠTIS ĮKURTAS 1988m. SPALIO 27d. KAUNE • 1989m.

Ateina žmogus prie žmogaus

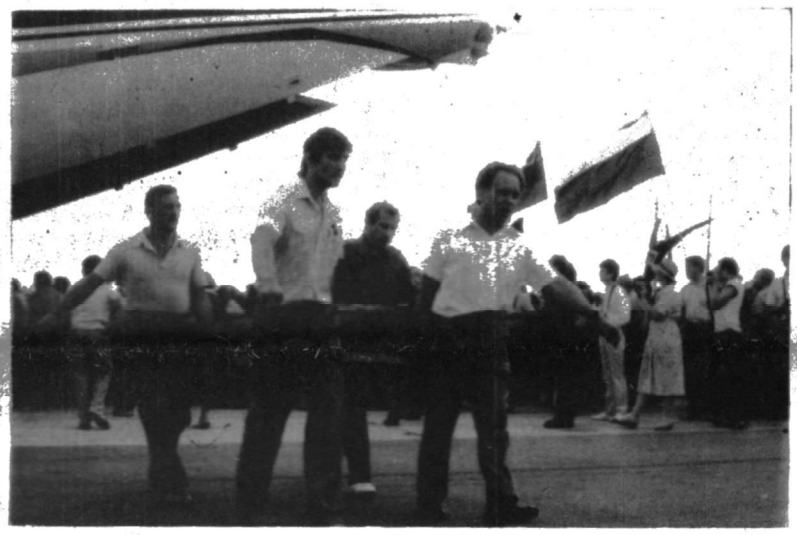

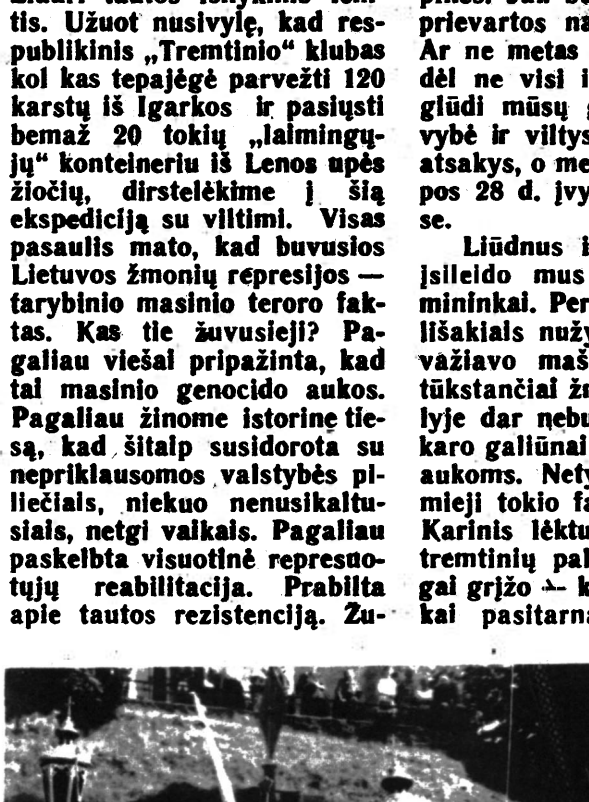

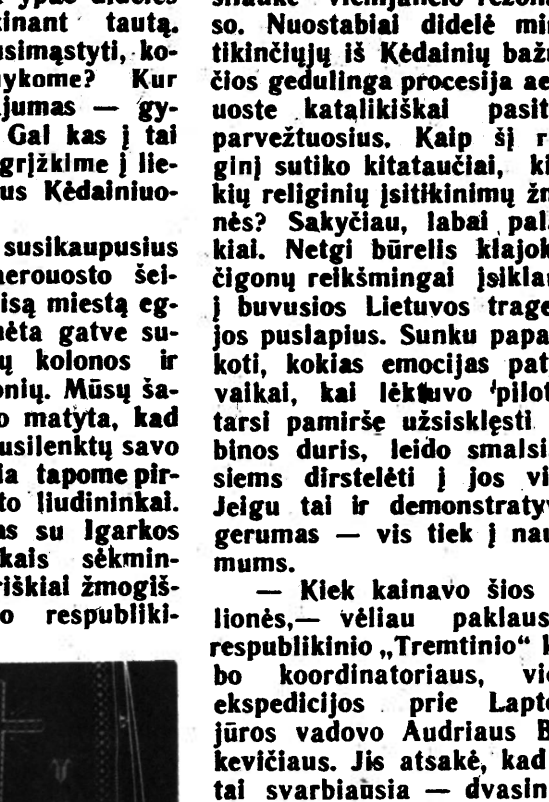

Taipi stalinizmo represijų geografija. Skausminga, bet aišku, kad ne visų tremtinių bei politinių kalinių palaikus įmanoma parsivežti. Šimtai mirusiųjų kelyje į tremtį buvo nuleidžiami per vagono kiaurymę ant bėgių. Galbūt žvėrys išnešiojo, galbūt žmonės kažkur užkasė... Ant tūkstančių Lietuvos žmonių palaikų Šiaurėje ir Sibire jau miestai, geležinkeliai, miškai. Nyksta bevardžiai pasmerktųjų kapai buvusių lagerių zonose, pažymėti tik skardelėmis su numeriais arba visai nepaženklinti. O daugelio nei kapų, nei kryžių... Žiauri tautos išnykimo lemtis. Užuot nusivylę, kad respublikinis „Tremtinio“ klubas kol kas tepajėgė parvežti 120 karstų iš Igarkos ir pasiųsti bemaž 20 tokių „laimingųjų“ konteineriu iš Lenos upės žiočių, dirstelėkime į šią ekspediciją su viltimi. Visas pasaulis mato, kad buvusios Lietuvos žmonių represijos — tarybinio masinio teroro faktas. Kas tie žuvusieji? Pagaliau viešai pripažinta, kad tai masinio genocido aukos. Pagaliau žinome istorinę tiesą, kad šitaip susidorota su nepriklausomos valstybės piliečiais, niekuo nenusikaltusiais, netgi vaikais. Pagaliau paskelbta visuotinė represuotųjų reabilitacija. Prabilta apie tautos rezistenciją. Žuvusieji, išniekintieji Lietuvos partizanai iš įvairių pašalių garbingai perlaidojami į kapines. Juk būta ypač didelės prievartos naikinant tautą. Ar ne metas susimąstyti, kodėl ne visi išnykome? Kur glūdi mūsų gajumas — gyvybė ir viltys? Gal kas į tai atsakys, o mes grįžkime į liepos 28 d. įvykius Kėdainiuose.

Liūdnus ir susikaupusius įsileido mus aerouosto šeimininkai. Per visą miestą eglišakiais nužymėta gatve suvažiavo mašinų kolonos ir tūkstančiai žmonių. Mūsų šalyje dar nebuvo matyta, kad karo galiūnai nusilenktų savo aukoms. Netyčia tapome pirmieji tokio fakto liudininkai. Karinis lėktuvas su Igarkos tremtinių palaikais sėkmingai grįžo — kariškiai žmogiškai pasitarnavo respublikiniam „Tremtinio“ klubui ir visai mūsų tautai. Gal tai įvyko atsitiktinai, bet susilaukė vienijančio rezonanso. Nuostabiai didelė minia tikinčiųjų iš Kėdainių bažnyčios gedulinga procesija aerouoste katalikiškai pasitiko parvežtuosius. Kaip šį renginį sutiko kitataučiai, kitokių religinių įsitikinimų žmonės? Sakyčiau, labai palankiai. Netgi būrelis klajoklių čigonų reikšmingai įsiklausė į buvusios Lietuvos tragedijos puslapius. Sunku papasakoti, kokias emocijas patyrė vaikai, kai lėktuvo pilotai, tarsi pamiršę užsisklęsti kabinos duris, leido smalsiausiems dirstelėti į jos vidų. Jeigu tai ir demonstratyvus gerumas — vis tiek į naudą mums.

— Kiek kainavo šios kelionės,— vėliau paklausiau respublikinio „Tremtinio“ klubo koordinatoriaus, vieno ekspedicijos prie Laptevų jūros vadovo Audriaus Butkevičiaus. Jis atsakė, kad ne tai svarbiausia — dvasingumu Lietuvos žmonės atlygino — šimteriopai.

Pasiremdama skaudžia praeitimi, keliasi Lietuva. Ateina žmogus prie žmogaus, kad išgirstų vienas kitą ir kurtų nepriklausomą valstybę. Tokiame kontekste ir gimė ekspedicijos „Tremtinių keliais“. Jų numatyta organizuoti dar ne vieną.

Vanda PODERYTĖ

Vytauto Putnos ir Arūno Kulikausko nuotraukos

SVARBIAUSIEJI REPRESIJŲ ORGANIZATORIAI IR VYKDYTOJAI

Atmindami skaudžią istorinę praeitį, kuriame naują Lietuvą — nepriklausomą teisinę valstybę. Ieškome garantijų, kad nepasikartotų masinis tautos genocidas. Tad pravartu susimąstyti — gal aukų būtų buvę mažiau, jeigu raudoniesiems okupantams nebūtų talkinta. Dirstelėkime į keletą Lietuvoje buvusių represijų aparato svarbiausiųjų darbuotojų. Ne vieną jų, o gal ir visus už labai sunkius nusikaltimus Lietuvos žmonėms reikėtų pripažinti kariniais nusikaltėliais ir be senaties termino atiduoti visuomenės teismui. Siaubingiems stalinizmo nusikaltimams netaikytina senatis.

Aleksandras GUDAITIS-GUZEVIČIUS, g. 1908 m. Maskvoje, vėliau persikėlė į Lietuvą. Aktyvus stalinistas, 1940 m. birželio 15 d. raudonajai armijai okupavus Lietuvą, paskiriamas Valstybės saugumo liaudies komisaru (NKGB) Kaune. Jam vadovaujant, išplėstas saugumiečių-čekistų aparatas pirmiausia suimėjo Lietuvos tautinį elitą. Didžiausius intelektualus grūdo į kalėjimus, saugumo rūsius, kvotė ir kankino. Parengė bylas ir sąrašus masiškai tremti lietuvius. A. Guzevičius asmeniškai dalyvavo buvusių nepriklausomos Lietuvos aukštesniųjų valdininkų tardyme, aktyviai vadovavo 1941 m. birželio 14—15 d. masiniam Lietuvos gyventojų trėmimui į Sibirą. Savo agentais apraizgė įmones, fabrikus, organizacijas bei atskirus asmenis. Už nuopelnus okupantams jam buvo suteiktas generolo laipsnis ir kitokie garbingi titulai, netgi nusipelniusio meno veikėjo.

Lietuvos istorijoje Aleksandras Gudaitis-Guzevičius liks kaip vienas tironų, organizavusių ir vykdžiusių lietuvių tautos genocidžio politiką.

Antanas SNIEČKUS. Tuoj pat, kai Lietuva buvo raudonosios armijos okupuota, jis buvo paskirtas vadovauti saugumui (KGB). Jau 1940 m. liepos 7 d. A. Sniečkus patvirtina slaptą instrukciją didelei suėmimų akcijai liepos 11-osios naktį. Čia pats asmeniškai dalyvavo. Visa tai vyko prieš vadinamuosius liaudies seimo rinkimus. Uoliai vykdydamas Maskvos emisaro Dekanozovo nurodymus, aktyviai prisidėjo prie Lietuvos valstybingumo praradimo, pritarė masiniams areštams ir trėmimams. Būdamas LKP(b) pirmuoju sekretoriumi, 1941 m. vasario 22 d. įvykusiame LKP(b) CK biuro posėdyje priėmė nutarimą iškeldinti gyventojus, numatant kokius ir iš kokių teritorijų pirmiausia išvežti.

Vykdydamas Maskvos valią, kartu su M. Gedvilu priėmė nutarimą dėl kolektyvizacijos. Represinio aparato priemonėmis valstiečiai prievarta buvo verčiami stoti į kolūkius. Žemės ūkis neregėtai nusmuko. Viešose kalbose ir spaudoje A. Sniečkus liaupsino Tarybų Sąjungos ir Tarybų Lietuvos „laimėjimus", pikčiausiais žodžiais puldavo Lietuvos žmones kaip „aršiausius buržuazinius nacionalistus".

Jo „viešpatavimo" metais privilegijuotiems buvo įkurta daug poilsio namų, sanatorijų, spec. ligoninių ir poliklinikų, parduotuvių, draustinių ir pan.

Eusienijus ROZAUSKAS į Lietuvą atsibastė iš Ukrainos. Pradėjo raustis po valstybės pamatais. Suėmė. Kai 1940 m. „nušvito Stalino saulė", Rozauskas tampa KGB tardymo dalies viršininku. Pasirašinėja tūkstančius orderių nekaltų žmonių suėmimams. Asmeniškai dalyvauja žinomų visuomenės veikėjų tardymuose, vadovauja pirmajam masiniam suėmimui 1940 m. liepos 11—12 d. O jų būta daugiau kaip du tūkstančiai.

Prasidėjus karui 1941 m. birželio 22 d., Rozauskas siūlė Kauno kalėjime esančius „labiausiai pavojingus" politinius kalinius (apie 400) prieš pasitraukiant sušaudyti. (Iš Rozausko pranešimo A. Sniečkui). Buvęs politinis kalinys J. Petruitis prisiminimuose rašė, kad iš Kauno kalėjimo buvo išvežta apie 80 politinių kalinių ir prie Minsko, Červeniškėje, sušaudyta. Tik keliems pavyko išsigelbėti. Kas tie „pavojingi" kaliniai? Tai studentas J. Žičkus, tarnautojai V. Tuskenis, J. Satas, vargonininkas V. Matūnas, kunigai A. ir P. Petraičiai, profesorius I. Končius, pulkininkai J. Petruitis, J. Tumas, A. Sova, O. Urbonas, kapitonai S. Jaziunskas, O. Žadvydas ir daugelis kitų. Kitų likimas nežinomas. Greičiausiai ir jie buvo nužudyti. Gal prabils ir Pažaislio pušyne aptikti paslaptingi masiniai kapai...

Nuo 1946 iki 1960 m. E. Rozausko biografija tarsi nutrūksta. Yra duomenų, kad „už tarnybinių teisių viršijimą" buvo atsidūręs Vorkutoje. Bet 1960 m. už ankstesnius „nuopelnus" paskiriamas LTSR archyvų valdybos viršininku. Ten jis „tvarko" dokumentus. Nuo 1973 m. pradėjo mėtyti pėdas — atsidūrė Maskvoje.

Kažin už kokius nuopelnus lietuvių tautos budeliui Rozauskui 1967 m. suteikiamas LTSR nusipelniusio kultūros švietimo darbuotojo vardas.

Mečislovas GEDVILAS. Okupavus Lietuvą raudonajai armijai 1940 m. birželio 15 d., buvo pirmasis Vidaus reikalų ministras. Tvirtino pirmųjų Lietuvos elito suėmimų (1940 07 11 naktį) sąrašus. Tada buvo suimta daugiau kaip 2000 žmonių. Iš jų mažai kas liko gyvas. Dauguma nukankinti Maskvos arba Sibiro kalėjimuose. Jis asmeniškai reikalavo paskutiniojo Ministrų Tarybos pirmininko A. Merkio ir Užsienio reikalų ministro J. Urbšio ištrėmimo su šeimomis. Nuo 1940 m. liepos mėn. iki 1946 m. buvo Liaudies komisarų tarybos pirmininkas, o iki 1956 m. Ministrų Tarybos pirmininkas. Pokario laikotarpiu aktyviai padėjo sunaikinti Lietuvos rezistenciją. Nemažai prisidėjo organizuojant ir vykdant trėmimus. Kalbomis ir straipsniais šmeižė lietuvius, kurie nepritarė okupacinėm režimui. Kartu su A. Sniečkumi ir J. Paleckiu pirmieji pasirašė deklaraciją prašant Lietuvą priimti į TSRS sudėtį, taip pat nutarimą dėl kolektyvizacijos, kuri visiškai sužlugdė mūsų kaimą.

Juozas BARTAŠIŪNAS. Kaip pasižymėjęs represijų vykdytojas čekistas 1938—1940 m. Smolenske ir Minske, tuometinis pulkininkas, 1940 m. komandiruojamas į Lietuvą ir skiriamas į 29-jį lietuviškąjį šaulių teritorinį korpusą. Čia jis vadovavo ypatingam skyriui (tuomet buvo suimta ir ištremta daug lietuvių karininkų), organizavo ir vykdė operacijas prieš laisvės kovotojus partizanus, rezistenciją. Surinko iš įvairių atplaišų stribus, kurie terorizavo Lietuvos gyventojus, ypač valstiečius, plėšė ir žudė jų šeimas, provokavo susidūrimus. Bartašiūnui vadovaujant, stribai ir kitas represinis aparatas aktyviai dalyvavo pokario metų trėmimuose, grobė tremtinių turtą. Kaip ištikimam Berijos tarnui 1945 m. jam suteikiamas generolo majoro laipsnis. Jis asmeniškai turi atsakyti už žuvusiųjų laisvės kovotojų partizanų palaikų išniekinimą, už jų laikymą po keletą dienų turgų aikštėse, draudžiant palaidoti.

Alfonsas GAILEVIČIUS. Dar prieš raudonajai armijai okupuojant Lietuvą, aktyviai „dirbo" Maskvai kaip jos agentas. Kaip „savas žmogus", 1940 m. paskiriamas darbui saugumo (KGB) organuose — skyriaus viršininku Kaune. Pirmoji didelė suėmimų banga įvykdyta 1940 m. liepos 11-osios naktį, iš anksto slapta pasiruošus. Suimti vyriausybės nariai, aukštieji karininkai, visų draugijų ir organizacijų vadovai, žinomi visuomenės veikėjai, spaudos leidinių redaktoriai ir kiti. Dauguma suimtųjų išsiųsti į Maskvos kalėjimus, nuteisti lagerių bausmėmis ir ištrėmimais. Šioje akcijoje „be priekaištų" pasidarbavo ir Gailevičius.

1944—1948 m. vėl saugumo darbuotojas Vilniuje, o nuo 1948 m. iki 1953 m. pakeltas į KGB komisaro pavaduotojus. Per šiuos šešerius metus pasižymėjo kaip aršus represinio aparato vadovas, pasiuntęs šimtus, gal net tūkstančius Lietuvos gyventojų į lagerius, kalėjimus ir tremtį. 1953 m. skiriamas vidaus reikalų ministro pavaduotoju, o jau po metų pakeliamas į ministrus. Šiame poste išsilaiko iki 1968 metų. Už „didelius nuopelnus" vykdant represines operacijas, 1957 m. jam suteikiamas generolo majoro laipsnis. Jo sąžinei tenka tūkstančių nekaltų žmonių kančios, ašaros, suluošinti gyvenimai.

Juozas PETKEVIČIUS. Nuo 1961 m. iki 1967 m. dirbo respublikos valstybės saugumo komiteto pirmininko pavaduotoju, o nuo 1967 m. — šio komiteto pirmininku. Per palyginti trumpą laiką saugumo (KGB) organuose jo vadovaujamo komiteto agentūra uoliai „darbavosi" ruošiant bylas, dirbtinai sufabrikuojant kaltinimus „už tarybinės tikrovės šmeižimą" arba „už antitarybinę agitaciją ir propagandą". Šio aparato agentai ne tik Vilniuje ir Kaune, bet ir visuose respublikos miestuose bei rajonuose apraizgė šnipinėjimo tinklu visą Lietuvą ir sumindžiojo žmones. Šimtai ir tūkstančiai praėjo per saugumo rūsius, tardymo kameras, teismus, atsidūrė kalėjimuose, lageriuose, tremtyje. Už uolų tarnavimą Maskvai J. Petkevičiui 1968 m. suteiktas generolo majoro laipsnis, o 1974 m. už „kultūros skleidimą" Lietuvoje jam suteiktas LTSR nusipelniusio kultūros veikėjo vardas. Už ką?

Po kruvinų stalinizmo ir slogių brežnevizmo metų atgimsta Lietuva. Peržiūrimos represuotųjų bylos. Tremtiniai amnestuoti. Prokuratūra, Aukščiausiasis teismas, LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas šimtus bylų peržiūrėjo ir nustatė, kad sufabrikuotos bylos neturėjo pagrindo, ir nuosprendžiai panaikinti, žmonės reabilituoti. Per nepilną liepos mėnesį reabilituoti 45 nepagrįstai nuteisti asmenys, o per pastaruosius ankstesnius mėnesius net keli šimtai.

Ne vienas nekaltų žmonių kankintojas šiandieną vaikšto laisvas. Pasidabinę ordinais ir medaliais, įvairiais titulais, naudojasi nepelnytomis privilegijomis, personalinėmis pensijomis. Ar ne laikas jiems viso to atsisakyti?

Kazimieras LIAUDIS. Kilęs iš Lietuvos, bet daugiau kaip 43 metus gyveno ir dirbo įvairiuose Rusijos miestuose. Nuo 1944 m. persikėlė į Lietuvą, gavęs atsakingas, dažniausiai partinio darbuotojo, pareigas. Priverstinės kolektyvizacijos laikotarpiu, nuo 1944 m., ėjo Žemės ūkio ministro pareigas, padėdamas nualinti žemės ūkį ir vykdyti represijas. Ypač reikšminga jo veikla nuo 1954 metų, kai buvo paskirtas Vidaus reikalų ministru, o vėliau Saugumo komiteto pirmininku. Šimtai žmonių pagal sufabrikuotas bylas atsidūrė kalėjimuose, tremtyje. Už uolumą vykdant represijas, 1956 m. jam suteiktas generolo majoro laipsnis. Nežinia už kokius nuopelnus 1976 m. jam suteikiamas socialistinio darbo didvyrio vardas?

Jonas MACIJAUSKAS. Raudonajai armijai okupavus Lietuvą 1940 m., Lietuvos liaudies kariuomenės vyriausiuoju politiniu vadovu buvo paskirtas J. Macijauskas, o suformavus 1940—1941 m. raudonosios armijos 29-tą teritorinį korpusą — politinio skyriaus viršininku. Šiuo laikotarpiu daugelis buvusios nepriklausomos Lietuvos karininkų, viršilų ir kareivių buvo suimti ir ištremti į Sibiro lagerius. Beveik visi ten žuvo. Be Bartašiūno, čia nemažai „pasidarbavo" ir šio korpuso politrukas J. Macijauskas.

Justas PALECKIS. Ar buvusį ilgametį LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininką J. Paleckį galima priskirti prie asmenų, padariusių Lietuvai ir jos žmonėms nemažų nusikaltimų? Istoriniame 1940 m. rugpjūčio 3 d. posėdyje TSRS Aukščiausiojoje Taryboje J. Paleckis savo kalboje maldavo Staliną priimti savo „globon" Lietuvą. Neteko girdėti atvejo, kad kas patys prašytųsi atimti savos valstybės nepriklausomybę, kaip to prašė J. Paleckis. Be to, 1940 m. liepos 16 d. J. Paleckis patvirtino Gedvilo reikalavimą ištremti iš Lietuvos A. Merkį ir J. Urbšį su šeimomis. Taip pat 1941 m. vasario 22 d. LKP(b) CK posėdyje priimtas nutarimas dėl Lietuvos gyventojų trėmimo ir 1957 m. LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas, draudžiantis priimti į Lietuvą grįžtančius tremtinius.

Pamąstykime: ar tokie veiksmai nėra Lietuvai ir jos žmonėms padaryti nusikaltimai.

Komisaras P. GLADKOVAS ir majoras P. BYKOVAS. Jie buvo atsiųsti iš Maskvos į Lietuvą represijoms vykdyti: Kai 1941 m. kovo 8 d. buvo reorganizuoti saugumo ir vidaus reikalų komisariatai, saugumo (KGB) komisaru buvo paskirtas patyręs čekistas P. Gladkovas, o jo pavaduotoju P. Bykovas. Tuo metu intensyviai buvo ruošiamasi masiniam Lietuvos gyventojų trėmimui į Rusijos platybes, ypač į šiaurinius rajonus. Šiai lietuvių tautos genocido vykdymo akcijai vadovauti buvo paskirtas žiaurumu pasižymėjęs čekistas P. Bykovas. 1941 m. gegužės 23 d. Kaune įsteigtas devynių asmenų respublikinis trėmimų vykdymo štabas, kuriam vadovavo P. Bykovas.

Vyresniosios kartos žmonės gerai prisimena tas baisiąsias 1941 m. birželio 14—16 dienas, kai naktį, įsiveržę į namus, enkavedistai tempė iš lovų išsigandusius ir pasimetusius senus ir sergančius žmones, nėščias moteris, klykiančius mažus vaikus ir, net neleidę pasiimti reikalingų daiktų, grūdo į vežimus, sunkvežimius, pagaliau į gyvulinius vagonus, išsiųsdami į nežinią ir pražūtį. Tomis dienomis iš Vilniaus, Kauno, visų rajonų ir tolimiausių respublikos kampelių su niekuo nekaltais žmonėmis išriedėjo 870 užkaltų vagonų, išveždami ne mažiau kaip 35—40 tūkstančių badui ir kančioms pasmerktų Lietuvos gyventojų.

Trėmimai, KGB majorui P. Bykovui vadovaujant, pasižymėjo ypatingu žiaurumu.

Tebūnie prakeikti lietuvių tautos genocido įkvėpėjai, organizatoriai ir jo vykdytojai!

Bronius KESTAUSKAS

Tėviškės žaizdos

Spėliojimai pasitvirtino

Liepos mėn. „Tremtinio" publikacijoje „Ir vandenį ir žemę krauju nudažė" buvo užsiminta apie Pandėlio šulinių „tylą" bei žmonių spėliojimus.

Rokiškio raj. „Tremtinio" klubo pirmininko Algimanto Jankaus, mokytojos Teresės Taškūnienės bei Gerkonių kolūkio pirmininko Vytauto Lego iniciatyva š. m. liepos 16 d. šuliniai atidengti. Juos valant, talkino Romas Cibinskas, Artūras ir Virginijus Pucetai, Algis Baltušis, Vidmantas ir Virginijus Putkai, Petras Jurevičius, Alfonsas Vaitiekūnas bei kiti Gerkonių kolūkio žmonės. Išridenus akmenis, metalo laužą, į viršų ėmė kilti deformuotos žmonių kaukolės, kaulai, liudijantys apie buvusį ypatingai žiaurų budelių sadizmą. Su 14 žmonių palaikais rastas neiššautas pistoleto šovinys. Išniekintųjų palaikus palydėti į naujas Pandėlio kapines padėjo kunigas klebonas Bronius Balaišis, altarista Lionginas Keršulis, klierikas Eugenijus Styra bei gausus būrys pandėliečių. Galutinį žodį tars teisminės ekspertizės specialistai, o dabar jau žinoma, kad nužudytieji nėra bevardžiai. Tai 1946 m. besislapsčiusieji miškuose aplinkinių kaimų vaikinai: Jonas Siupinis, Ignas ir Feliksas Blažiai, Vladas Žalkauskas, Julius Puluikis, Bronius Naujikas, Jonas Kaunietis, Bronius Adomonis, Jonas Viduolis, Juozas Žaluba, Juozas Mikėnas, Stepan Hattman (austrų lakūnas) ir jaunuolis slapyvardžiu Auksaburnis, nežinomas kareivis slapyvardžiu Ąžuolas. „Dar ne viskas",— užsimena augusieji Pandėlyje. Panemunio gatvės 26 namo kieme,— prie Biržų gatvės, buvusios sinagogos vietoje, šulinyje prie buvusio Žyvienės malūno, Strauzos pievoje, prie buvusios pirties, žydų kapinėse, už miestelio link Skapiškio (netoli Tindžjulio sodybos) taip pat numanoma esant panašių palaidojimų.

Pagal Genovaitės JAKUBONYTĖS-MICHELEVIČIENĖS informaciją

KURKLIUOSE PABUVOJUS

Vieną saulėtą birželio dieną mane aplankė senas pažįstamas, 1944—1945 m. buvęs penkiolikmetis vaikinas, slapyvardžiu Saulius. Tai buvęs Lietuvos partizanas iš laisvės rinktinės „Aro" padalinio.

— Važiuokim į Kurklius,— pakvietė, — seniai rengiausi pavedžioti mūsų pasipriešinimo keliais. Parodysiu lietaus išraustą griovį prie Moliakalnio, kur užkasti žuvusieji bendražygiai.

Abejoti neteko. Sėdome į mašiną ir atsiradome ganykloje prie Moliakalnio. Šventus dalykus bylojo išpurentos žemės lopinėlis, gėlės ir žvakių likučiai. Neteko patalkinti vietiniams gyventojams — jie partizanų palaikus jau perkėlę. Kurklių kapinėse radome naujai supiltą kapą. Prie jo — medinis kryžius su užrašu:

ATA AMŽINA SLOVĖ LIETUVIŲ TAUTOS SŪNUMS
ŽUVĘ 1945.VI.27
VALENTINAS AVIŽA, ANTANAS DIECKUS, BRONIUS RASIKAS, JUOZAS SNIUIKA, ANTANAS AMANKEVIČIUS, VYTAUTAS NAVIKAS, JUOZAS BARKAUSKAS, PETRAS BUNDINIS, FELIKSAS BUNDINIS, KAZYS PILKA, IGNAS PILKA, STASYS ŠEMETA, BRONIUS GRYBAS, JUOZAS SEJŪNAS, SIMONAS SEJŪNAS, ALFONSAS BAGDONAS, RAPOLAS BAGDONAS, POVILAS BAGDONAS, PETRAS SAREIKA, ADOMAS BARKAUSKAS, ANTANAS ZABIELA, POVILAS KAIRYS, VLADAS TARAŠKEVIČIUS, KAZYS KAULEVIČIUS, VIKTORAS ŠATKAUSKAS, BRONIUS GILYS, ALFONSAS SIMANONIS, ANTANAS PILECKAS, ANTANAS STIMBURYS, KAZYS AUGUTIS, VACLOVAS BUNDINIS, ALFONSAS VAIČIŪNAS, BRONIUS DARULIS.

ŽUVĘ 1949.VII.12
JONAS JURAS, GINTAUTAS NEČIŪNAS, ANICETAS BURNEIKIS, LEONORA ŠULCKUTĖ, ANTANAS ŠULCKUS, IGNAS LESČIUS, PETRAS KUKTA.

Taigi šiemet, gegužės 27 d., šie 40 tautos didvyrių garbingai palaidoti. Perkeliant palaikus, dalyvavo daugybė žmonių, pamaldas laikė 3 kunigai.

Aplankėme Kurklių kleboną Zygimantą Veselką, palaikų perlaidojimo organizatorių, besirūpinantį paminklo statyba. Netrukus paaiškėjo, kad memorialinėje lentoje neįrašyti 4 partizanai: Bronius ir Antanas Kalrys, Juozas Dziubelis, Juozas Mackevičius ir kunigas Juozas Juodenis. Pastebėjome, kad tautinis atgimimas Kurkliuose vyksta nelengvai. Pavyzdžiui, Gedulo ir Vilties dieną kolūkio pirmininkas neleido iškelti vėliavos, kiek anksčiau — kažkas kryžių iš pakelės nudangino. Teisėsaugos darbuotojai kaltininko neišaiškino, todėl spėliojama, jog tai padaręs kitatautis, kolūkio pirmininko vairuotojas.

Pasukome į Sauliaus gimtąjį Trakinių kaimą, prie Vyžintos upelio, kur būta apie 100 sodybų. Jas 1945 m. birželio 24 d. per žudynes sudegino karinis dalinys ir gauja stribų. Dar yra pamatų akmenys, sulaukėję vaismedžiai ir dekoratyviniai augalai. O buvusius derlingus ūkininkų laukus jau užvaldę krūmai. Kaimas sunaikintas iš keršto, kad 1941 m. birželio 19—22 d. vietiniai šauliai ir kaimų jaunimas surengė besitraukiančiai Tarybinei armijai „palydas". Prie Pilkos kalno tada žuvo apie 300 kareivių ir apie 300 paimta į nelaisvę — tokia kaina Kurkliai buvo antrą kartą išvaduoti. Vokiečiai čia atsirado tik po 3 dienų.

Trakiniuose, prie buvusios Juozo Mackevičiaus sodybos, dar tebėra kryžius — pasviręs, apsamanojęs. Tai vieta, kur 80-metis Juozas Mackevičius, mirtinai peršautas, pasivijo ir nušovė savo žudiką stribą Juozą Kavaliauską. Kryžių reiktų atnaujinti.

O netoliese, senosios liepos drevėje, — buvusi stribo Prano Klaulevičiaus buveinė. Šis kaimo jaunuolis nenorėjęs tarnauti Tarybinėje armijoje ir, pabijojęs partizanauti, pasirinko stribo kelią. Vietiniams nebuvo [illegible]tybinis, Lietuvos partizanai jį taip pat žinojo ir lemtingais atvejais palikdavo gyvą. Ilgokai Prano pratūnota drevėje, tik retkarčiais išlįsdavęs savais reikalais.

Susėdome ant akmeninių pamatų, ir Saulius prisiminė 1941 m. Ukmergės apskr., Kurklių valsč., Trakinių kaimą. Čia gyveno turtingi ūkininkai Kuktai (vienas iš jų buvo Kaišiadorių vyskupijos vyskupas), nuo trėmimų slapstėsi Kurklių klebonas Katinas ir iš Trakinių kilęs kun. Pilka. Tų metų birželio 14 d. vakare kaimas ginkluotu susirėmimu atsigynė, kad vietiniai aktyvistai ir vidaus reikalų kariuomenės dalinys neišvežtų besislapstančiųjų ir vietinių ūkininkų (Trakinių kaime buvo Lietuvos šaulių ir savanorių sąjungų kūrėjų). Užpuolikai atkeršijo 1944 m. rugpjūčio 24—26 d. Karinį dalinį atvedė pralaimėto žygio dalyviai. Apsupę kaimą, išsivedė visus vyrus, senukus ir paauglius. Mėginusius bėgti — nušovė. Nušovė ir dirbančius laukuose. Tą dieną apie 50 šio kaimo vyrų uždarė Kurklių kalėjime. Naktį juos išlaisvino Lietuvos Laisvės Rinktinės „Aro" padalinio partizanai. Padalinys buvo įsikūręs Žemaitkiemio valsč., jį sudarė Luciūnų bei Dejūnų kaimo vyrai. Be to, papildė ir išlaisvintieji iš Kurklių kalėjimo.

Tik 1945 m. birželio 23 naktį „Aro" padalinį apsupę kariniai daliniai ir „liaudies gynėjai" sunaikino. Žuvusius 43 vyrus jie suguldė Kurklių turgavietėje, po kelių dienų sumetė ir užkasė Moliakalnyje. Nepilnus metus kovojęs „Aro" padalinys buvo užėmęs Kurklių, Alantos, Žemaitkiemio ir Balininkų miestelius. Partizanų tikslas buvo gelbėti žmones nuo trėmimų, trikdyti prievartą ir suiminėjimus. Lietuvos Laisvės Rinktinės kovotojai nesuvedinėjo „sąskaitų" su „liaudies gynėjų" šeimomis, nors tai daryti buvo progų. Išsišokėliams „Aro" buvo numatyta mirties bausmė, kad nevyktų banditizmas. Lietuvos Laisvės rinktinės būrys „Aras" nusipelnė didelės pagarbos, gindamas tautos valstybingumą ir savo namus.

Juozas ENCERIS

Nenugalėtas

Geriau mirti stačiam, negu atsiklaupti prieš komunistus! Geriau pas poną kiaules ganyti negu pas ubagą bernauti! Tokia Tauragės apskr., Žigaičių valsč. bežemių sūnaus Alfonso Kučinsko gyvenimo nuostata. Jis vadovavo Lietuvos partizanų „Kęstučio" apygardos „Lydžio" rinktinės 3 kuopos I būrio skyriui. 1948 m. pradžioje žuvo per apsiaustį. Partizanai paslėpė vadą ir paprašė Gurklių kaimo ūkininko, kad palaidotų. Š. m. liepos 16 d. jo palaikai buvo perkelti iš Ežeruonos kranto į Žigaičių kapines.

Ant aukšto Ežeruonos kranto seniai neliko sodybos — tik obelis, gaubusi kapą. Po ilgų paieškų Alfonsą atrado artimieji — sesuo Zofija, brolis Vladas. Daug padėjo bendražygiai Ona Švedienė, Leonas Laurinskas, bendraminčiai kauniečiai Juozas ir Janina Petrikai, tauragiškis Jonas Rokaitis ir jo anūkas, Panevėžio 16 vid. mokyklos moksleivis Darius Eigirdas. Garbingai žuvusį, bet dvasiškai nepalūžusį pagarbiai nešė pro du Žigaičių Vasario 16-osios ąžuolus, kurių vienas pasodintas 1918 m., kitas —šiemet. Po gedulingų mišių vado palaikai pernešami į Žigaičių kapines, šalia tėvo, išvaikščiojusio sibirietišką Golgotą. Laidotuvių dalyviai prisimena velionio šeimą, didvyriškai žuvusį jaunuolį ir laikmetį.

Augome 5 vaikai. Tėvas ūkininkavo pusininku arba dirbdavo padieniu darbininku. O aš tarnavau dažniausiai pas mokytojus, — pasakoja sesuo Zofija. Vladas paskutinėmis išgalėmis baigė amatų mokyklą. Dirbo kelių meistru. Alfonsas amatų mokyklą buvo baigęs prie vokiečių, o vėliau — mokėsi dvimečiuose mokytojų kursuose Vilniuje. Praslinkus frontui, grįžo. Valsčiuje besiregistruojant, jam pasakė, kad galės mokytojauti. Kitą dieną kareiviai apsupo trobas. Mat leitenantui Alfonsas neatidavė savo eilutės gelumbės. Per apsupimą jo nerado. Apie tai sužinojęs, niekada namo negrįžo. Vėliau ir aš tapau partizane. Tikėjomės išvaduoti Lietuvą. Galvodavome, kaip teks perauklėti komunistus ir aktyvistus. „Noriu mokytis ir mokytis",— kartą lyg maldą tarė Alfonsas.

„Aktyvistai ir komjaunuoliai — į vidurį!" — įsakė ir ištarė dviejų pavardes. Stribą ir komjaunuolį paklupdęs, pirmąjį — vadelėmis išplakė, o antrajam sudavė būgno lazda, — prisimena Alfonso moksladraugis Leonas Mazoras. Tada Alfonsas Kučinskas su partizanais buvo atėjęs į vakaruškas. Pasakęs, kad stribui daugiau įkrėsti reikėtų, tik gaila jo tikinčių tėvų.

...Prie Alfonso palaikų rastas rožančius ir skiautelė partizaniškos uniformos.

Skyriaus vadą prisiminė ir buvęs tremtinys, o tada — 13-metis berniukas, partizanų ryšininkas Juozas Petrikas.

Povilas VARANAUSKAS

Žuvusiojo Alfonso Kučinsko partizanų būrio skyrius

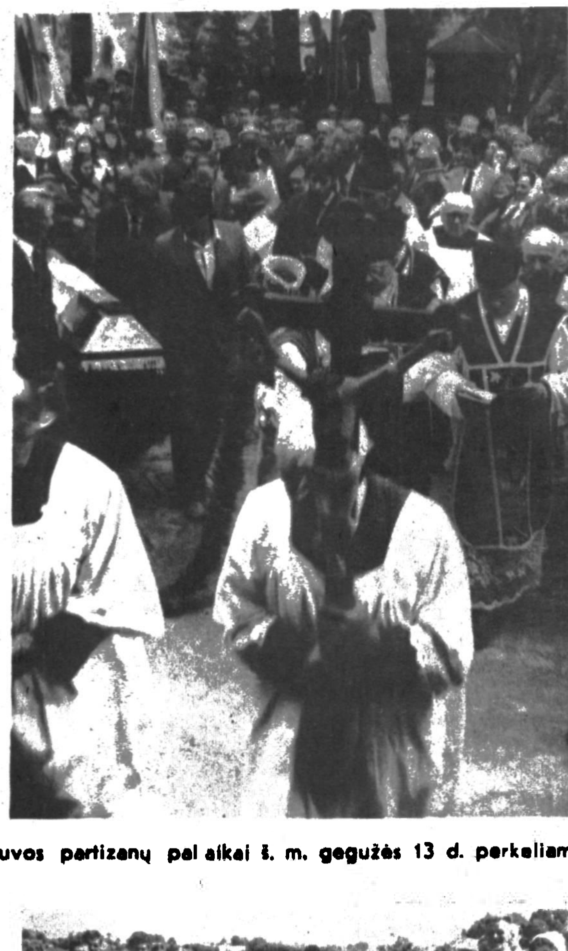

Anykščių apylinkėse 1945—1949 m. žuvusių 19 Lietuvos partizanų palaikai š. m. gegužės 13 d. perkeliami į Skiemonių kapines

Prie Simno Kalniškės mūšyje žuvusių 44 Lietuvos partizanų palaikai š. m. liepos 8 d. perkeliami į Simno kapines

MŪSŲ P

LIETUVIŲ TRĖMIMO IR KALINIMO VIETOS 1940-1953 M.

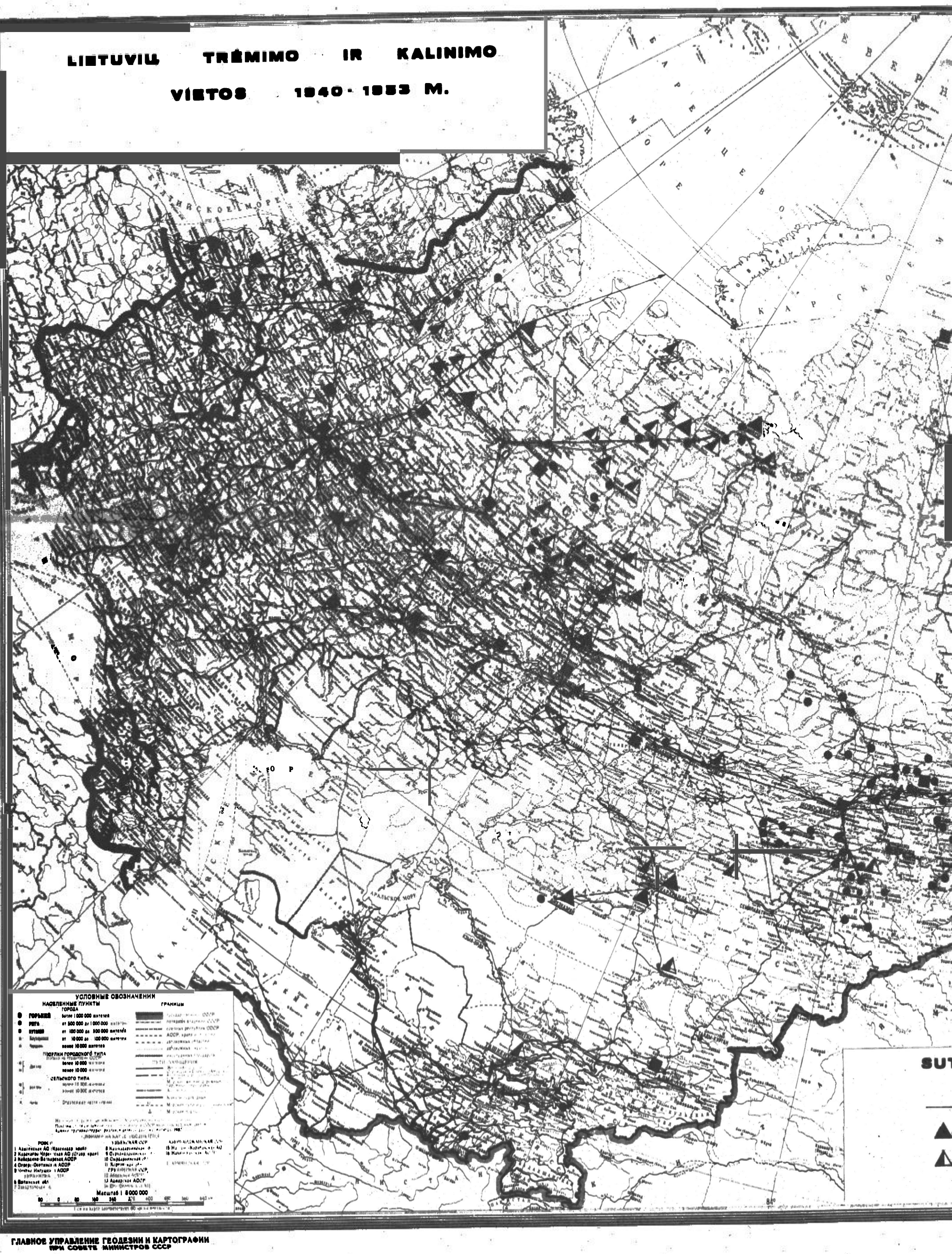

ГЛАВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ГЕОДЕЗИИ И КАРТОГРАФИИ
ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ СССР

ĖDSAKAI

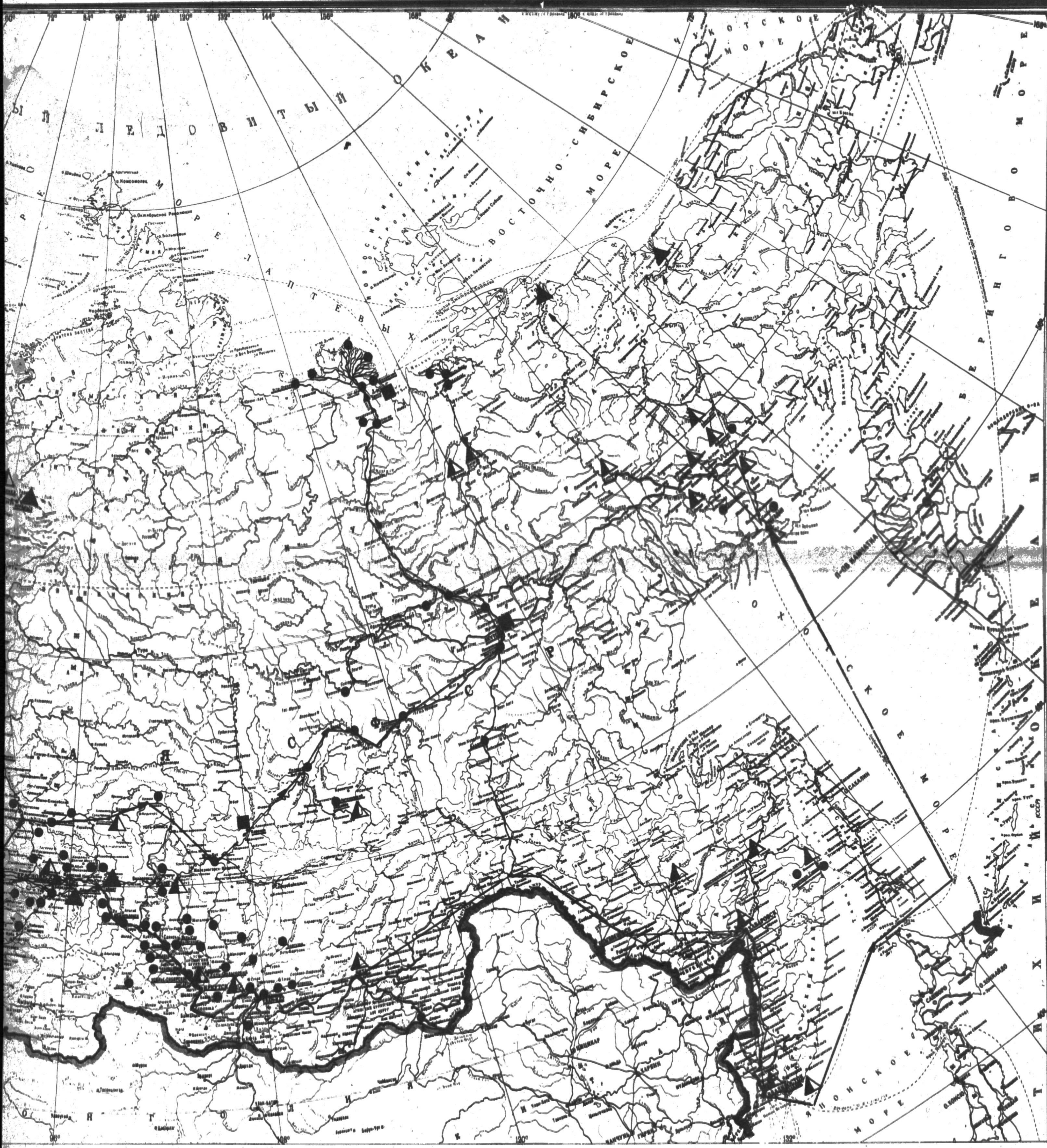

RTINIAI ŽENKLAI

PAGRINDINIAI TRĖMIMŲ KELIAI
TANKUS LAGERIŲ TINKLAS
LAGERIAI

■ KALĖJIMAI
● TRĖMIMO VIETOS
KEMEROVAS - TIKSLI TRĖMIMO, ĮKALINIMO VIETA

TAIP BIUROKRATAMS PATOGIAU

Dar labai keblu represuotiesiems gauti reabilitacijos dokumentus bei kompensaciją už atimtą turtą. Pavyzdžiui, buv. polit. kalinį Joną Gatavecką šiemet, balandžio 10 d., Respublikinė prokuratūra visiškai atstūmė. Į užklausimą dėl reabilitacijos atsakė neigiamai. Jį nuteisė 1953 m. Kauno karinis tribunolas 25 m. laisvės atėmimo ir 5 m. tremties. Tačiau TSRS AT Prezidiumas po 3 metų iš lagerio paleido ir panaikino teistumą bei teisių suvaržymą.

1989 04 10 Respublikinės prokuratūros skyriaus viršininkas vyr. justicijos patarėjas J. Bakučionis raštu ieškovui pranešė, kad J. Gataveckas apkaltintas ir nuteistas už dalyvavimą ginkluotoje gaujoje kaip slaptasis agentas, rinkęs žinias apie liaudies gynėjus, tarybinį-partinį aktyvą ir perdavinėjęs gaujai. Rašte pažymima: „... nustatyta, jog jis yra nuteistas pagrįstai ir teisingai". Paradoksalu, kad sąjunginė komisija teistumą panaikinti ir paleisti iš ŽČ—5 lagerio J. Gatavecką rado pagrindo, o Respublikinė prokuratūra — ne! Tai kurgi keliauti J. Gataveckui dabar atlikti „pagrįstą" bausmę. Jos likę 22 metai ir dar tremtis!?

Norime paklausti Pasvalio rajono LDT Vykdomojo komiteto sekretorių P. Žadeiką, kodėl interesantai dėl turto kompensacijos siuntinėjami rinkti duomenis, kurie turi būti Tarybų darbuotojų archyve. Pavyzdžiui, buvusi tremtinė grįžusi rado tėvų sodybos vietoje ganyklą. P. Žadeika paaiškino, jog privalanti nurodyti, kada grįžo, kur apsigyveno, kokie pastatai ir kada buvo grąžinti, kada kokius pastatus ir už kokią pinigų sumą atgavo, kur dabar pastatai yra, gal jie melioruojant nugriauti, kada, kas ir kiek gavo už melioruojant nukeldintus pastatus, o jei nenugriauti ir negrąžinti, tai nurodyti, kas juose gyvena, kas savininkas. Be to, reikia išvardyti visus paveldėtojus, pateikiant gimimo, mirimo, santuokos liudijimus, nurodyti liudininkus ir t. t.

Anykščių raj. Liaudies teismo pirmininkas B. Pinelis nepriima ieškiminių pareiškimų be dokumentų, kuriuose turi būti nurodyta, kada interesantas buvo įtrauktas į tremiamųjų sąrašus. Siemet, liepos 17 d., raštu ieškovei A. Jočytei, kuri buvo gadinama trėmimu ir palikusi tėvų sodybą, praneša: „... privalote pateikti įrodymus: pažymą ar kitus duomenis iš vidaus reikalų ministerijos, kad Jūsų tėvai su kitais šeimos nariais buvo įtraukti į tremiamųjų sąrašus. Pateikti įrodymus, kad Jūsų tėvai yra mirę, kad esate įstatyminiai įpėdiniai. Be to, privalote konkrečiai nurodyti, kas galėjo sudeginti, sunaikinti Jūsų turtą, kodėl laiku nekėlėte ieškinio kaltiems asmenims ar organizacijoms dėl žalos atlyginimo. Pateikite įrodymus, kad gyvenote nepasiturinčiai ir negalite apmokėti valstybinio mokesčio. Ar nėra kitų įpėdinių ir t. t. Neišpildžius teismo reikalavimo iki liepos 30 d. Jūsų ieškinys dėl žalos atlyginimo bus paliktas nenagrinėtas!". Negi teismo pirmininkas nežino, kad vidaus reikalų ministerijoje prašymus dėl reabilitavimo pažymų gavimo nagrinėja 3—4 mėnesius!

20 metų tęsiasi Mato Viederio ginčas su Šiaulių m. LDT Vykdomuoju komitetu dėl pusės gyvenamojo namo. Grįžęs iš Dubrovkos lagerio, M. Viederis pasistatė medinį namelį Šiauliuose. Kai suėmė jo žmoną — namą išnuomojo ir išvyko. Pasibaigus represijoms, Viederiai pareikalavo grąžinti namą. Vykdomasis komitetas pusę namo skubiai pardavė nuomininkui, kitą pusę grąžino M. Viederio žmonai. Sprendime nurodyta, jog M. Viederiui dalis namo sugrąžinta, nes pasibaigęs senaties terminas. Liaudies teismas nustatė, kad pavėluota dėl svarbių priežasčių ir senatį atstatė. Deja, vykdomasis komitetas ir dabar M. Viederiui namo dalies negrąžina. Pataria vėl kreiptis į teismą...

LTSR Civilinio kodekso 143 str. kategoriškai pasakyta, kad pagrobtas turtas privalo būti sugrąžintas savininkui. Tad kaip suprasti ir paaiškinti Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojo P. Ignoto nurodymą, numatantį negrąžinti parduotų namų?

Alfredas RAČKAUSKAS

Atkurkime Lietuvos šaulių sąjungą

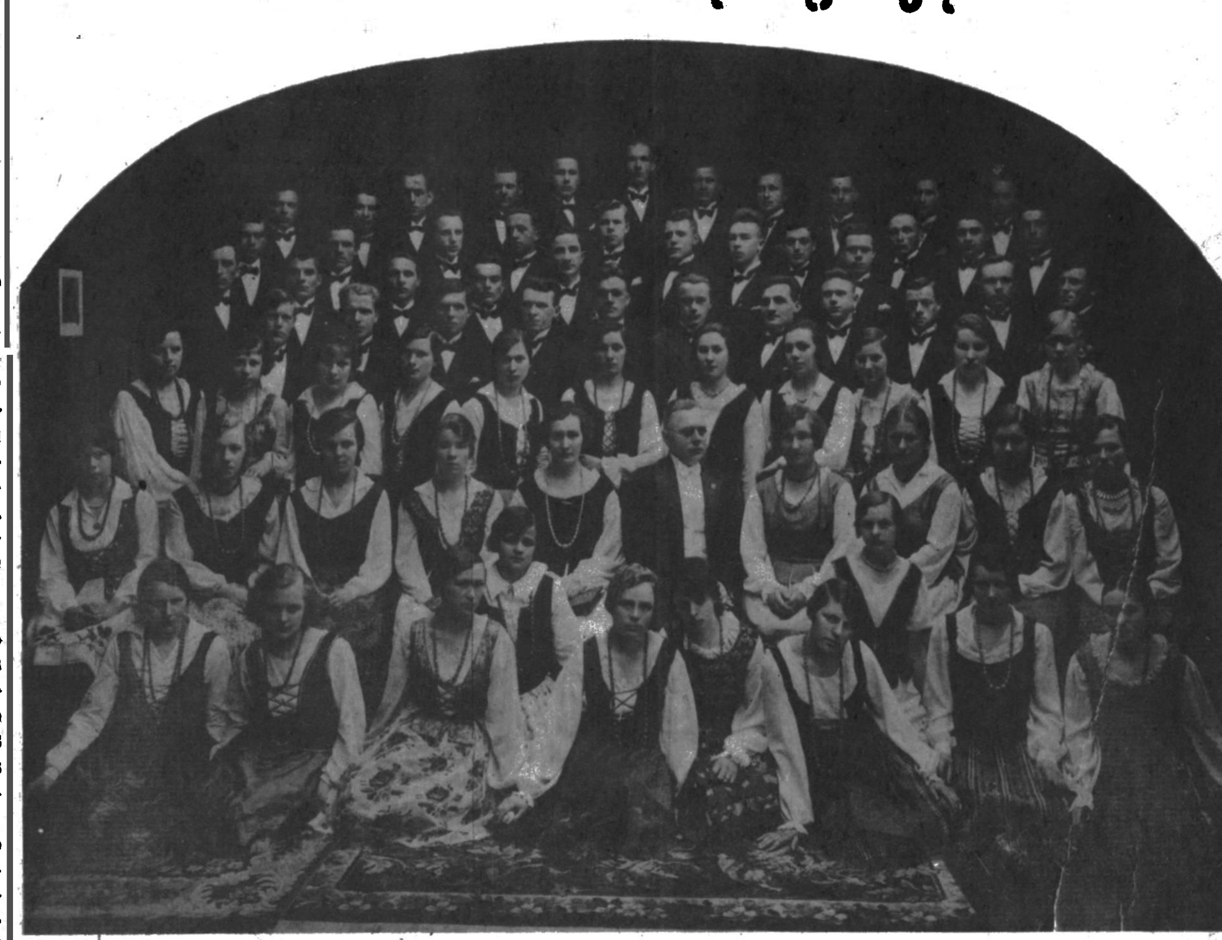

Centrinis choras 1939 m. Vadovui N. Martinoniui iš dešinės solistė Petronėlė Zenkienė (straipsnio autoriaus motina)

Kaune š. m. liepos mėn. įsteigta Lietuvos šaulių sąjungos atkūrimo iniciatyvinė grupė. Kviečiame buvusius šaulius ir jaunimą į šios organizacijos gretas. Ji veikė 1919—1940 m. (centras Kaune). Įkurta pagal Mato Šalčiaus idėją ir Vlado Putvinskio parengtą struktūrą bei principus. Šios tautinės organizacijos tikslas — stiprinti Lietuvos galią ir išlaikyti jos valstybingumą.

Šaulių sąjungos centro valdybos pirmininkai buvo: Vladas Putvinskis (1919—1922 ir 1928—1929 m.), Vincas Krėvė (1922—1924 m.), Stasys Šilingas (1924—1925 m.), Matas Šalčius (1925—1926 m.), Teodoras Daukantas (1926 m.), Liudas Vailionis (1926—1927 m. ir (1934—1935 m.), Rapolas Skipaitis (1927—1928 m.), Antanas Žmuidzinavičius (1929—1934 m.).

Šaulių sąjungos viršininkai buvo: Pranas Klimaitis (1922—1925 m.), Mykolas Kalmantas (1925—1935 m.). Nuo 1935 m. Šaulių sąjungos centro valdybos pirmininkas ir sąjungos viršininkas buvo Pranas Saladžius.

Šaulių sąjungoje 1940 m. buvo 23 rinktinės, 1200 būrių. Ji jungė 60000 narių. 1939 m. turėjo 120 chorų, 100 orkestrų, keletą teatrų (pvz. Šaulių teatras), keliasdešimt sporto klubų.

Centro valdybos pirmininkas tvarkė visuomeninę veiklą, sąjungos viršininkas — karinį rengimą. Šauliai leido žurnalą „Trimitas" (1920—1940 m.).

1940 m. liepos 13 d. raudonieji okupantai sąjungą uždarė, turtą — konfiskavo. Daugumą šaulių įkalino bei ištrėmė.

Nemaža buvusių šaulių po II Pasaulinio karo dalyvavo ir žuvo rezistencinėje kovoje už Lietuvos laisvę.

Šaulių sąjunga plėtojo tautos kultūrą. Ypač garsus buvo 1923—1940 m. sąjungos centrinis mišrus choras, kuriame dainavo apie 80—120 dainininkų. Repertuare buvo Juozo Gruodžio chorinė muzika („Brolybės daina", „Žvejai", „Ei, jaunieji" ir kt.), Česlovo Sasnausko kantata „Broliai", Stasio Šimkaus kantata „Atsisveikinimas su Tėvyne", V. A. Mocarto „Requiem", Dž. Rosinio „Stabat mater", L. van Bethoveno „Kristus Alyvų kalne", K. Sen-Sanso „Kalėdos", F. J. Haidno „Pasaulio sutvėrimas" ir kiti kūriniai, atliekami su simfoniniu orkestru. Drauge koncertuodavo Valstybinio teatro solistai Kipras Petrauskas, Vladislava Grigaitienė, Vincė Jonuškaitė, Antanas Kučingis, Petras Oleka ir daugelis kitų. Tai buvo vienas pajėgiausių chorų Lietuvoje. Koncertuodavo ir Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje. Choro vadovai buvo: Antanas Valčiūnas (1923—1926 m.), Antanas Vanagaitis, Juozas Kamaitis. Ypač choras pagarsėjo 1926—1940 m., vadovaujant Nikodemui Martinoniui.

Norintys būti šauliais kreipkitės į „Tremtinio" klubą. Adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70b, tel. 20 67 35.

Vytautas ZENKUS
Atkūrimo iniciatyvinės grupės narys

IEŠKAU GYVŲJŲ

Mūsų ešelone buvo daugiau kaip 1400 Lietuvos inteligentijos vyrų, iš kurių 1948 m. buvo likę gyvų tik 24, o grįžęs (po 13 metų lagerinės katorgos) nuo 1954 m. iki šiol Lietuvoje buvau sutikęs tik du (rašytoją Joną Dovydaitį ir mokytoją Joną Laurinaitį). Deja, ir jie jau mirę. Rašau prisiminimus, todėl norėčiau rasti gyvų (!) likimo draugų.

Ešelonas, išvykęs iš N. Vilnios 1941 06 17, atvyko į Medvežegorską (Murmansko sritis) 1941 06 22. Stotyje buvome išrikiuoti ir kelis kartus suskaičiuoti, nes suvesti galus sunkiai sekėsi. Gal todėl, kad buvo užmiršti kelionėje mirusieji ir išmesti į Karelijos raistus. „Kauno tiesa" 1989 06 14 ir „Lietuvos archyvas", II t, „Bolševizmo metai" (1942 m. leidinys) nurodo konkretų 1505 skaičių. Šis skaičius atitinka ir mūsų turėtas žinias (per 1400 lietuvių inteligentų, pridėjus apie 80 lenkų karininkų).

Po 2—3 savaičių iš Medvežegorsko lagerio buvome plukdomi Onegos ežeru baržos triumuose ir po 3 parų išlaipinti Pudože. Dviem kolonom skirtingais keliais per 12 d. buvome nuvaryti toliyn nuo Suomijos fronto linijos iki Archangelsko srities Puksoozero lagerių archipelago, kuris tapo mūsų ešelono vyrų pagrindinėmis kapinėmis. Keletas likusių gyvų 1951 m. pradžioje kartu su pokario metais atvežtais lietuviais buvome nugabenti į Abezo-Intos ypatingo režimo lagerius. Čia baigėme mūsų ešelono odisėją. Iš čia 1954 m. gegužės mėn. buvau paleistas į laisvę.

Iš šio ešelono kol kas atsiliepė tik vienas. Deja, ir jis po 5 dienų mirė, ir nespėjau su juo pasimatyti. Laukiu daugiau žinių. Rašykite man adresu: 232051 Vilnius, Žirmūnų 34—15.

Stasys JAMEIKIS

KUR JUOS SUŠAUDĖ

Mano vyras Jonas Kuodys nuo 1940 m. gyveno Vilniuje. Dirbo geležinkelyje konduktorių brigadininku. Ir štai — 1941 m. birželis. Darbo kambaryje atsiradę ginkluoti raudonarmiečiai įsakė lydėti traukinį. Jonas pasiteiravo: kur ir kodėl ne pagal grafiką, juk trūksta konduktorių. „Kur reikės, ten ir lydėsi. Pats esi areštuotas!" — atrėžė atėjūnai.

Dviejuose vagonuose vežė Lietuvos vyrus. Kas buvo kituose — Jonas nematė. Minske visa jų brigada nuskubėjo prašyti laisvo kelio — norėjo grįžti į Vilnių tuo pačiu garvežiu. Iš paskos įėję tie patys kariškiai geležinkeliečius sulaikė, atėmė dokumentus, ištraukė iš kepurių sagas ir emblemas. Nuvarė į tuos pačius vagonus, kuriuose vežė lietuvius — buvusius profesorius, mokytojus, inžinierius, gydytojus, burmistrus, žodžiu,— mokytus žmones.

Naktį vyrus išvedė iš vagonų ir varė nežinia kur. Nebepaeinančius čia pat nušaudavo ir mesdavo į mašiną, kuri važiavo iš paskos. Pagaliau išaušo, ir priekyje išryškėjo miškai bei iškastos žvyro duobės. Vyrai viską suprato... Surikiavo visus prie duobės ir ėmė šaudyti. Jonui lyg kažkas pašnibždėjo: griūk nenušautas!

Ilgai jis gulėjo, prispaustas lavonų, patvinęs kraujuose. Visa duobė dejavo ir vaitojo. Kartojosi šaudymas. Pagaliau mašina nuvažiavo. Pajutęs, kad jau vakaras, Jonas Kuodys išsiropštė iš duobės ir pasislėpė krūmuose. Pamatė tris to paties likimo vyrus. Radę pelkę, išsiskalbė ir išsidžiovino kruvinus rūbus ir po dviejų parų sutarė išsiskirstyti po du.

Miškas buvo mišrus ir s[...] krūmais. Išlindę abu pamat[...] baltarusių trobelę. Vis delsė, bijojo užeiti, bet labai norėj[...] gerti ir valgyti... Senutė nuoširdžiai vaišino bulvėmis ir ožkos pienu. Pailsėję vyrai nak[...]timis supjovė ir suskaldė ja[...] malkas, pašienavo. Vienąsyk danguje ėmė suktis lėktuvai, [...] kelyje pasirodė tankai. Vyra[...] sutarė eiti į Minską, o iš ten grįžti į Vilnių. Ir vėl užklupo bėda — sulaikė vokiečiai, kurie apšaukė juos šnipais ir išvežė darbams. Tik po savaitė[s] išsiaiškino ir išdavė pažymas.

Jonas Kuodys dažnai minė[...]jo savo nelaimės draugą — inžinierių iš Kauno, su juo ilga[i] susirašinėjo. Laiškų jis, deja[,] nelaikė — bijojo, todėl pavar[...]dės nebepamenu. Iki 1943 me[...]tų dirbo Vilniuje, o grįžęs pa[s] tėvus — Mažeikių geležinkelyj[e]. Pasiligojęs mirė 1983 m. A[š] labai norėčiau susitikti tuos tri[s] jo draugus, jų žmonas, vaikus. Ar sveiki, gyvi? — juk niek[o] daugiau nebeteko apie juos gi[r]dėti. Atsiliepkite! Mano adresas: Mažeikiai, J. Janonio 5-1[...]

E. KUODIEN[Ė]

NUŠOVĖ ŽIEMĄ, O PALAIDOJO PAVASARĮ...

Marijampolės raj., Igliškėlių valsč., kur dabar „Pavasario" kolūkis, 1944 m., prieš pat Naujuosius metus, pavakare, atvažiavo sunkvežimis su kareiviais ir sustojo už Dybakainio kapinaičių. Suaidėjo šūviai, iš 3 bėgančių pro Vilkauskų sodybą — 1 nušovė. Nutempė ir paliko prie kapinaičių. Rytą čia žmonės rado 7 lavonus, kiaurus sušalusio kraujo ir popierių skiautelės, atoltininkų pažymėjimų, lyg kvitų. Nei kaimo seniūnas Šermukšnis, nei valsčiaus valdžia jų palaidoti neleido. Tik pavasarį kaimo vyrai juos užkasė vietoje. Reikėtų palaikus perkelti į amžinojo poilsio vietą.

Žinių apie šiuos nužudytuosius laukia Marijampolės „Tremtinio" klubas. Praneškite adresu: 234520 Marijampolė, Gedimino 10—2, tel. 5 27 75; 5 39 26.

Po daugelio metų

Siemet, liepos 15 d., Telšių raj., Alsėdžiuose, įvyko buvusių tremtinių susitikimas.

1948 m. tremtiniai, gyvenę Buriatijos ATSR Chondagojaus miško pramonės ūkio Chara-Kutulo gyvenvietėje, dabar iš visų Lietuvos kampelių susirinko į Alsėdžių bažnyčią. Po gedulingų pamaldų aplankė kapines, padėjo gėlių.

Dalyvavo apie 400 žmonių. Buvę tremtiniai, jų vaikai ir anūkai, pabuvojo Kęstaičių kaime, N. Razmos sodyboje. Nors ir lijo, bet tai nesugadino pakilios nuotaikos ir nuoširdaus bendravimo. Būta liūdnų ir linksmų prisiminimų, pašokta, padainuota, paskaityta eilių, aplankyta fotografijos paroda. Dėkojame šešioms seserims Razmaitėms ir jų šeimoms, kad savo gimtajame sodžiuje priėmė tokią daugybę žmonių ir stengėsi, kad visiems būtų gera.

Dėkojame Telšių rajono „Tremtinio" klubo chorui, pajvairinusiam susitikimo akimirkas.

Benas RUZGYS

Po šv. Antano atlaidų

Buvę Irkutsko sr., Alarsko raj. tremtiniai š. m. liepos 2 d. Kudirkos Naumiestyje surengė susitikimą. Tylos minute pagerbė negrįžusius iš tremties, pasidalijo prisiminimais, paskaitė eilėraščių, padainavo ir, drauge nusifotografavę, nusprendė susitikti po 3 metų. Vakaronė vyko tremtinio Jono Girdausko brolio sode. Dalyvavo apie 70 žmonių.

Algimantas PASKEVIČIUS

Atidengtas paminklas

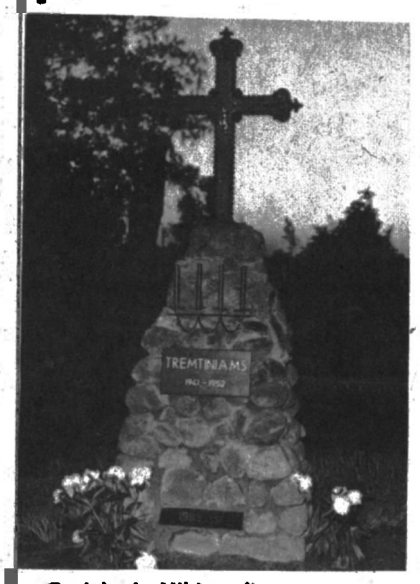

Gedulo ir Vilties dieną po vakarinių mišių vabalninkiečiai, nešini gėlėmis, žvakėmis ir gedulu paženklinta trispalve, pasuko į kapines. Čia atidengtas naujas paminklas, kurį tremtiniams pastatė Vabalninko sąjūdinink ai. Paminklą pašventino klebonas P. Miškinis, kalbėjo buvę tremtiniai P. Naubur ienė, J. Mikalajūnienė, P. Jackevičienė, B. Apuokas. Savo eiles apie tremtį paskaitė E. Stribikaitė. Sąjūdininkė A. Jurevičienė žiai dienai paskyrė savo eilėraštį. Visi sugiedojo „Marija, Marija" ir Lietuvos himną. Paminklą ir dabar puošia gėlės.

O. ŠOBLINSKIENĖ

Nepranešę „Tremtinio" klubui, neardykime buvusių pokario rezistencijos dalyvių palaidojimo vietų. Jos vertos specialistų dėmesio.

Respublikinio „Tremtinio" klubo taryba

ATSILIEPKITE!

● **Albinas KRUGELIS, Jono, g. apie 1910 m. Gyveno Alytaus raj., Paračėnų apyl., Obelytės-Pasecky kaime. 1941 m. birželio mėnesį buvo suimtas ir dingo. Žinančių apie jo likimą ieško MARGELIENĖ Bronė, gyv. Kaune, Šiaučiūnaitės 33—17.**

● **Eugenijus KRUŠINSKAS, Vinco. Mokytojas. Gyveno Šakių raj., Jiedagonių km. Suimtas 1944—1945 m. išvežtas į Karagandą. Žinančių apie jo likimą ieško duktė Elena LATKAUSKIENĖ, gyv. Kaune, Kalnų 140—1, tel. 26 51 34.**

● **Antanas KRŪMINIS, Jono, g. 1908 m. Ignalinos raj., Ivonėno km. 1945 01 28 buvo suimtas ir 1945 05 14 iš Lukiškių kalėjimo išvežtas į Saratovą. Manoma, kad dalyvavo statant Kutaisio autoremonto gamyklą ir ten mirė. Žinančių apie jo likimą ieško KRŪMINIENĖ, gyv. 232024 Vilniuje, Bokšto 16/3—13.**

● **Steponas KUKTA, Broniaus, g. 1925 m. Su šeima buvo ištremtas iš Molėtų raj., Kuktiškio km., į Krasnojarsko krašto Ingašo rajoną. Už mėginimą bėgti į Lietuvą buvo suimtas ir ištremtas į Krasnojarsko krašto Janiseisko rajoną ir dingo. Žinančių apie jo likimą ieško sesuo Veronika VENSLAUSKIENĖ, gyv. Kaune, Neries kr. 20—48, tel. 26 51 60.**

● **Stanislovas KULIKAUSKAS, Petro, g. 1902 m. Nuo 1942 m. gyveno savo ūkyje Laukuvos valsč., Vaitkaičių km. Buvo savanoriu, šauliu. Suimtas 1945 01 01. 1946 m. buvo Krasnojarske. Apie 1950 metus Vorkutoje. Žinančių apie jo likimą ir žuvimo vietą ieško Zigmas KULIKAUSKAS, gyv. Kaune, Biliūno al. 75—1.**

● **Vladas KUNCA, Jono. Gyveno Šakių raj. Žem. Panemunėje, Pažerėlių valsč. 1945 m. rugpjūčio mėn buvo suimtas ir dingo. Žinančių apie jo likimą ieško Antanas KUNCEVIČIUS, gyv. Kaune, Sniegenų 55.**

● **Kazimieras LODA, Jurgio, g. 1904 01 10 Prienų raj. Pažvenčio km. 1944 m., norėdamas išvengti Sibiro, išėjo į mišką. 1946 08 15 suimtas ir gruodžio 15 d. Prienuose nuteistas mirties bausme. Žinančių apie jo palaidojimo vietą ieško Salomėja ŽUKAUSKIENĖ. gyv. Kaune, TSRS 50-mečio 14a—62. tel. 73 97 95.**

● **Kazys MAČIONIS, Adomo, g. 1890 03 04. Suimtas 1944 08 19 Alytaus apskr., Daugų valsč., Atžalyno km. Kalėjo Dauguose, Pabaigų km., Marijampolėje, Kaune. Teistas mirties bausme. Mirė 1945 09 19 Taškete, „Širdies lige". Žinančių apie jo likimą ieško Vytautas MAČIONIS. gyv. 232051 Vilniuje, Krylovo 14—59, tel. 73 76 53.**

● **Ekaterina MARTIŠEVSKAJA (Katryna MARTIŠAUSKAITĖ). 1940 m. baigė „Aušros" mergaičių gimnaziją ir istoliu į Kauno valstybinį universitetą. 1941 06 13 suimta su tėvais ir močiute. Paskutini laiška atsiuntė iš Tomsko srities. Krivošinsko rai., Žukovskio km. kolūkio „Svoi tend". Žinančių apie jos likimą ieško Veronika ANTANAITIENĖ gyv. Kaune, Ostrovskio 12. tel. 74 40 27.**

● **Antanas MASIULIS. Kazio. Lakūnas. 1941 m. buvo suimtas ir uždarytas į Panevėžiuko kalėjimą. Žinančių apie jo likimą ieško Ona RIMKUVIENĖ. gyv. 235220 Pakruojyje, Bartašiūno 12. tel. 5 17 93.**

● **Kostas TAMUŠAUSKAS. Aleksandro. g. 1894 m. Suimtas Kretingos valsč., Aleksandravos km. 1945 metais kalėjo Komitos ATSR. Žinančių apie jo likimą ieško Birutė KNIUKŠTIENĖ. gyv. 235640 Piungėje. Kapsuko 30—5.**

● **Jonas TOMĖNAS. Prano. g. 1908 09 21 Šiauliu apskr., Padubysio valsč., Bubiu kaime. Mokytojas. Dirbo Šiauliu apskrities Kuršėnu valsčiaus Mecėdu pradinėje mokykloje. Kaimynai teigia, kad 1944 09 06 ji suėmė enkavedistai. Mirties liudijime rašoma, kad jis mirė 1944 11 29 Lietuvoje. Žinančiu apie jo mirties aplinkybes ir palaidojimo vietą ieško JAKŠTAITIENĖ. gyv. 235400 Šiauliuose, Basanavičiaus 18a—15.**

● **Stasys TRIMONIS, Petro, g. 1910 m., gyveno Utenoje. dirbo finansų skyriuje vyr. buhalteriu. Sužinojęs, kad šeima suimta, Trimonis grįžo iš Kaune vykusių kursų ir pats įlipo į vagoną, kuriame buvo jo žmona ir vaikai. Švenčionėliuose visi vyrai buvo atskirti. Naujojoje Vilnioje Trimonio šeima buvo išlaipinta iš ešelono ir grąžinta namo. 1963 m. LTSR Aukšč. Teismo nutartimi buvo panaikintas Ypatingojo pasitarimo 1943 m. sausio 27 dienos nutarimas dėl Trimonio S. P. ir „byla nutraukta dėl jam pateikto kaltinimo nejrodymo". Kalėjusių su S. Trimoniu žmonių ieško R. TRIMONIS, gyv. 232010 Vilniuje, Ukmergės 206—103.**

● **Adomas URBONAVIČIUS-URBONAS, Mykolo, g. 1901 m. išvežtas iš Kauno raj., Babtų miestelio 1941 06 14. 1942 metais buvo Sverdlovsko srityje, selo Gari. Žinančių apie jo likimą ieško duktė Birutė KARIULEVIČIENĖ, gyv. 233081 Kaune, Aleksonio 1—14.**

● **Kazimieras URBONAVIČIUS, Antano, g. 1921 m. Raseinių raj., Girkalnio valsč., Rievų kaime. Suimtas 1944 m. Jurgio Skeršpylio vadovaujamos grupės, uždarytas į Raseinių kalėjimą ir dingo. Žinančių apie jo likimą ieško JANKAUSKIENĖ, gyv. 235500 Mažeikiuose, Naftininkų 40—25.**

● **Simonas VESELIS, Jurgio, g. 1902 m. Mažeikių apskr., Sedos valsč., Užbradumės km. Suimtas 1946 m. 9 mėnesius kalėjo Šiaulių kalėjime. Žinančių apie jo likimą ieško 8 vaikai. Rašykite jiems adresu: Klaipėda, Nachimovo 8a—40, Liudai RUTKAUSKIENEI.**

● **Juozas VYDŪNAS, 1939—1941 m. gyveno Vilniuje, dirbo pradinės mokyklos mokytoju, vedėju. Ištremtas 1941 m. Žinančių apie jo likimą ieško P. MATULEVIČIENĖ., gyv. Kauno raj., Vilkijoje, A. Marmos 5—6, tel. 55 64 25.**

● **Henrikas ZABARAUSKAS, Juozo, g. 1910—1912 m. Joniškėlyje. Nuo 1944 m. iki 1946 m. dirbo pieninės direktoriumi Kaltinėnuose. 1946 m. sausio mėnesį buvo suimtas, uždarytas Tauragės kalėjime ir dingo.**

● **Edvardas ZABARAUSKAS, Juozo. Dirbo Kauno radiofono direktoriumi. Žinančių apie jo likimą ieško Dalė STANKEVIČIENĖ, gyv. 232015 Vilniuje, Skroblų 8—26.**

● **Juozas ZAKAREVIČIUS, g. apie 1900—1905 m. Dirbo maikų sandėlyje. Suimtas netoli Vilniaus buvusioje Bezdonių stotyje 1941 m. su šeima. Žinančių apie jo likimą ieško VALENTELIENĖ, gyv. Kupiškyje, Matulionio 20—3.**

● **Alfonsas ZINDULIS, Kazio, g. 1904 m. išvežtas iš Rokiškio m. 1941 06 17. Manoma, kad kalėjo Kansko lageriuose. Žinančių apie jo likimą ieško duktė Birutė POLIANSKAJA, gyv. 233021 Kaune, Ziberto 32—10.**

● **Juozas GREIČIUS, Juozo, g. 1928 m. Dingo 1944 10 06.**

● **Vytautas ŽUKAS, Kauno medicinos instituto studentas. 1947—1948 m. kalėjo Karelijos ATSR.**

● **Leonas TURSA, g. Ukmergėje. Studijavo teisę. 1951—1954 m. kalėjo Karagandos srityje. Šių žmonių ieško Jonas GREIČIUS, gyv. 234400 Raseiniuose, Tankistų 3.**

● **Antanas MASIULIS, Kazimiero, g. 1913—1914 m. Aviacijos karininkas. Suimtas Panevėžyje 1944—1945 metais.**

● **Jonas MOCKEVIČIUS. Babtų pašto viršininkas. Ištremtas 1941 06 14.**

● **Stasys AGLINSKAS, Adomo, g. 1919 m. Suimtas Kužėnuose. Kalėjo Uchtoje, Vorkutoje. Žinančių apie šių žmonių likimą ieško Juozas AGLINSKAS, gyv. Kaune, Kalniečių 253—41, tel. 72 97 76.**

● **Leonardas NEVERAUSKAS, Broniaus, 1949—1956 m. kalėjo Komijos ATSR, Intos lageriuose.**

● **Jonas NOREIKA, Baltramiejaus, g. 1910 m. Šiaulių apskr. Lietuvos kariuomenės kapitonas. Manoma, kad sušaudytas 1946 m. Vilniuje.**

● **Juozas STASIULEVIČIUS, Antano, g. 1940 m. Dirbo Kalvarijos miesto valdybos sekretoriumi. 1940 08 08 buvo suimtas, uždarytas Marijampolės kalėjime ir 1941 06 11 išvežtas Pečioros kryptimi.**

● **Albina BUNCEVIČIŪTĖ ,Vinco, g. 1929 m. Prienų raj., Bučiūnų km. 1951 m. buvo suimta, išvežta į Prienus ir dingo.**

● **Boleslovas ŽUKAUSKAS, Tamošiaus. Suimtas Miroslave 1944 08 08.**

● **Antanas SIMANAVIČIUS, Jono, g. 1904 m. Gyveno Alytuje, Vilniaus gatvėje. Suimtas Takniškėse 1944 m. birželio mėnesį.**

● **Balys GEMBECKAS, Mato, 1918 metų savanoris — nepriklausomos Lietuvos kūrėjas. Apdovanotas II ir III laipsnio Vyčio kryžiumi, medaliais ir Gedimino ordinu. 1944 m. rudenį buvo suimtas Kauno rajone. 1945 05 11 mirė.**

Žinančių apie šių žmonių likimą ar palaidojimo vietą prašome rašyti „Tremtinio" klubui, Kaunas, Donelaičio 70b.

● **Jonas MALDŽIŪNAS, 1941 m. birželio 14 d. išvežtas iš Švenčionėlių apskr., Šutonių km. Kitame vagone — žmona Elena ir vaikai: Vytautas, Genutė, Verutė, Elytė. Po atskyrimo šeima neteko ryšių su J. Maldžiūnu. Spėjama, jog jis netrukus mirė Krasnojarsko krašte. Elena MALDŽIŪNIENĖ mirė 1943 m. gruodžio 8 d. Novosibirsko raj. (Barbito gel. stotis) „Lenino kelias" kolūkyje. Apie juos lauktia žinių dukra Birutė MICHAILIENĖ, 233036 Kaunas, LTSR 25-mečio 96—9, tel. 71 93 95.**

● **Augusto ir Ievos KIZELIŲ šeimą su mažamečiais vaikais Andriumi ir Morta išvežė iš Jurbarko raj. Stakių apyl. 1945 m. Nutremti į Tadžikijos TSR, Kulbyševo raj., Rokosovskio kolūkį. Tėvai ir sūnus netrukus mirė. Liko našlaitė Morta Kizelytė. Manoma, kad augo vaikų namuose. Žinių apie juos laukia Ričardas MAČIULAITIS, gyv. Kauno raj., Raudondvaris, Janonio 3, tel. 54 99 64.**

● **Mano senelis buvo Lietuvos pulkininkas, kalėjo Štuthofo konc. stovykloje, emigravo į Švediją ir 1978 m. ten mirė. Jo sūnus ,mano tėvas Oskaras Gustavas URBONAS, gim. 1918 07 21 Maskvoje, Kaune baigęs „Aušros" gimnaziją. 1940 ar 1941 m. ištremtas į Sibirą — tik tiek apie juos žinau.**
233000 Kaunas, Šiaurės pr. 95—2, tel. 72-79-46, Z. Kaminskienė.

„Tremtinio" klubas renka informaciją apie 1946—1953 m. Kauno kalėjimo bei KGB kalinių laidojimo vietas ir nukankintųjų asmenybes.

Ir kūdikius, ir senelius...

1941 m. birželio 14 d. mus — vienerių, ketverių ir vienuolikos metų amžiaus 3 sesutes, suėmė Aleksote, Domijonaičio 2,—senelių Motiejaus ir Barboros SMETONŲ namelyje. Kartu išvežė abu senelius ir mamos brolį, mano krikšto tėvą dailininką Adomą SMETONĄ. Traukinyje atskyrė nuo dėdės Adomo, ir daugiau jo nemačiau.

Teko skaityti spaudoje, kad A. SMETONA miręs 1942 m. Norilske, lageryje. Gal yra važiavusių kartu ar kalėjusių! Atsiliepkite — labai laukiu. Mano adresas: 235000 Jonava, Gėlių 36.

Meilė RAŠTIKYTĖ-ALKSNIENĖ

Patikslinimas

Liepos 26 d. pasakojime apie tremtinių palaikų pervežimą po žodžių „Pagal juos parinktas" — turi būti „1863 m.". Po žodžių „120 žmonių išskrenda į" — turi būti „Igarką".

Pasakojime apie Kuršėnų parapijos kleboną Vaclovą Dambrauską po žodžių „birželio 25-ąją juos vedė į"— turi būti — „Nagurskio".

Persipynę likimai

Taip pavadintoje G. Randienės apybraižoje š. m. rugpjūčio 1 d. „Kauno tiesoje", Nr. 175, rašoma, kad, grįžęs iš Dochau, Salamonas Rozenblatas dirbo trikotažo fabrike. Taip, nuo 1958 m. dirbo. O kodėl nutylėta, ką veikė prieš tai? Gal todėl, kad dirbo saugume — trėmė nekaltus Lietuvos gyventojus ir grobė jų turtą? Nutylėta ir apie sūnų, kuris nespėja išeiti iš kalėjimo. Ar tai nereikšmingos detalės?

Redakcija

Otas VITOLIS

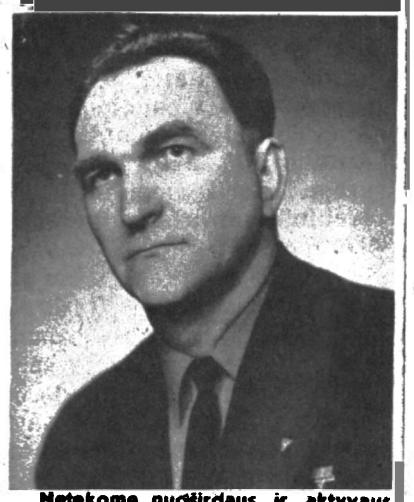

Netekome nuoširdaus ir aktyvaus talkininko — š. m. liepos 26 d. mirė Otas Vitolis. Gimęs 1927 m. Joniškyje, Latvis. 1945 m. pavasarį, baigiantis karui, su tėvais buvo ištremtas į Tadžikiją. Netrukus abu tėvai ten mirė. Sukūrė šeimą, 1956 m. grįžo į Kauną. Išaugino du sūnus, susilaukė 4 anūkų ir proanūkio.

Otas Vitolis iki pensijos dirbo Stakių gamykloje šaltkalvių brigadininku, ne kartą buvo apdovanotas. Įsikūrus respublikiniam „Tremtinio" klubui, Otas su žmona Jadvyga nuoširdžiai ėmė dirbti visuomenininkais, daug padėjo represuotiesiems Lietuvos žmonėms.

Šviesus Oto Vitolio atminimas ilgam išliks mūsų širdyse.

Klubo taryba ir laikraščio redakcija

Išsivedė draugas

Valentinas POŠKUS, 1941 m.

Mano brolis Valentas POŠKUS, Antano, g. 1917 06 16. Augome 7 seserys ir jis. 1926 m. su tėvais atsikraustėme iš Mažeikių į Telšius. Valentas buvo labai gabus. 1935 m., baigęs Telšių gimnaziją, studijavo ekonomiką Kauno universitete, po III kursų buvo pašauktas į kariuomenę. Padirbęs raštinėje vienerius metus, grįžo studijuoti. Baigęs studijas, 1940 m. dirbo buhalteriu-ekonomistu Kauno „Pieno centre".

1941 m. birželio 14 naktį į jo butą (Kaunas, Minties ratas 30a) įsiveržė du rusų čekistai ir vienas lietuvis, jo draugas Navickas, taip pat „Pieno centro" darbuotojas. Liepė apsirengti ir eiti kartu. Paklausus kodėl, Navickas atsakė, jog yra nesusipratimas, tad reikia eiti išsiaiškinti. Išsivedė. Po kelių savaičių tėvai gavo Valento sužadėtinės, med. sesers Verutės Selečiūtės laišką. Ji pranešė, kad Valentas išvežtas į Sibirą. Buvo nuėjusi atsisveikinti, nuvežusi į vagoną maisto, drabužių.

Gal kas žinote, kuo jį kaltino, kur kalino, kur užkasė? Praneškite man: 235610 Telšiai, Maironio 8.

Danutė RAMANAUSKIENĖ

„ŠV. ANTANO NAMELIO“ PASLAPTIS

Kretingoje, tarp senųjų miesto kapinių ir Pastauninko upelio, yra pastatas, vadinamas šv. Antano nameliu. Šiuos rūmus mūsų amžiaus 4-ojo dešimtmečio pradžioje pastatė Kretingos pranciškonų vienuolynas už Amerikos lietuvių aukas. Šv. Antano 700 metų jubiliejaus proga rūmai pavadinti šio šventojo vardu. Kretingos šv. Antano kolegijos rektorius tėvas Justinas Vaškys knygoje „Pranciškonai Kretingoje“ rašė: „... Tuos rūmus statant, turėta galvoje seni, Amerikoje nuo sunkių darbų pavargę lietuviai, kurie savo senatvės dienas norėtų praleisti savo tėvynėje. Čia jiems už nustatytą vienkartinę auką yra duodamas išlaikymas iki jų mirties. Rūmų didumas leido priglausti dalį senelių ir iš Lietuvos. Be to, tuose pačiuose rūmuose yra įsikūrusi visa pranciškonų spaudos administracija, spaustuvė, knygų rišykla ir didelė kino salė. Tuose pat rūmuose telpa ir Pranciškonų gimnazijos (šv. Antano kolegijos — J. K.) mergaičių klasės... Nuo 1940 m. rudens šv. Antano rūmuose Kretingos pranciškonų mergaitėms atidaromas taip pat bendrabutis-pensionatas, kuriam vadovaus pranciškonės...“.

Deja, 1940 m. antroje pusėje šv. Antano namelyje įsikūrę tarybiniai pasieniečiai rūmų rūsiuose įrengė „bendrabutį-pensionatą“, kuriam ėmė vadovauti ne tėvo J. Vaškio žadėtosios seserys pranciškonės, o „tautų tėvo“ J. Stalino atsiųstieji „broliai“ enkavedistai ir raudonarmiečiai. Čia broliai iš Rytų mokė suimtuosius „meilės ir paklusnumo“ naujajai valdžiai ir santvarkai. Šių „mokytojų“ darbo metodiką geriausiai atskleidžia čia kalėjusio K. Vyšniausko parodymai: „... Tardytojas pakvietė du raudonarmiečius, kurie pagal tardytojo paliepimą atsuko man rankas į užpakalį ir, uždėję geležinius pančius, badė adatomis vienos rankos pirštų panages... Taip mane iškankino nuo 11 iki 18 valandos vakaro... Iškoliojo labai nešvariais žodžiais ir pavadino vokiečių šnipu. Po to, dviejų raudonarmiečių padedamas, atliko tą pačią ceremoniją kaip vakar su mano antrosios rankos pirštais... Tris dienas kankino po 8—9 valandas per dieną“ („Mažoji Lietuva“, 1988 12 23, Nr. 13).

Apie panašias „pamokas“ toliau rašoma: „... Tardant įvykdavo įvairiausių egzekucijų, kurioms paskirtas ištisas kelių ha (vienuolynui priklausiusiose žemėse — J. K.) uždaras ir užmaskuotas laukas. Prie vienuolyno tvenkinio, ties kapų kerte, budeliams pabėgus, buvo rasta kruvinųjų tortūrų vieta. Čia augo keletas medžių, kurių vienas rastas smarkiai apsvilęs ir apjuostas geležiniu lanku, į kurį žmogus gali tilpti. Čia pat atkasti apdegę lavonai liudija, kad buvo deginami prie medžių prirakinti gyvi žmonės. Daugumas užkastųjų rasti prislėgti akmenimis ir gydytojo tvirtinimu yra buvę užkasti gyvi. Dar kiti rasti nuo rankų nuluptomis odomis, nuskalpuotomis ar nurautomis galvomis.“

Apie hitlerinės okupacijos metais vykdytas žmonių žudynes Kretingoje yra jau nemažai rašyta. Plačiau apie tai galima pasiskaityti knygose „Hitleriniai žudikai Kretingoje“ (Vilnius, 1960), „Hitlerinė okupacija Lietuvoje“ (Vilnius, 1961), „Masinės žudynės Lietuvoje“ (Vilnius, 1973, IId.). O apie stalininės okupacijos metais vykdytus žiaurumus težinomos tik nuotrupos. Šias žinias truputį papildė aptikti įrašai buvusio kalėjimo kamerų sienose. Kaliniai raižė savo pavardes, vardus, adresus, įkalinimo datas ir priežastį. Šie įrašai vėliau, pokario metais, buvo mėginami sunaikinti ir uždažyti.

Sprendžiant iš likusių įrašų, okupavus Lietuvą, Kretingoje žmonės buvo kalinami nuo 1940 m. rugsėjo mėn. iki 1941 m. gegužės mėn. pabaigos. Čia kalėjo prancūzai: Meizel Jean Gad (1940) ir Sansariat Paul (1941 04 20); lenkai: Piwinski Zdislaw, Sliwa iš Lodzės (1941 04 15), Kusvik, Witold Gudyn iš Polocko apskrities (1941 04 22—28), Riiski, Blaiczak Stanislaw, Uniejewski Mieczyslaw iš Polocko apskrities, Czewinski ir Alfred Przedpelski; lietuviai: Petras Zaleckis (1941 11 01—20), Rupeika iš Skuodo valsčiaus, Klaišių kaimo (1941), Markauskas Kontautas (1941 01 09), A. Krasinskas iš Šiaulių (1941 02 26), Naujokas (1941 03 01—12), Skripkauskas Vladas (1941 03 01—10), Jonauskas (?) (1941 04 29), Benotis Juozas nuo Mosėdžio-Daukšių, Vičas Petras (1941 05 05—09), K. Vyšniauskas (1941 05 11).

Be jų, Kretingoje kalėjo Razmas Antanas iš Mosėdžio, G. Legašinskas (?), Mozūra, Masėdinskas (?) Stasys, Preibytė Ona, Kal... Bronė, Antanas iš Užpelkių, K. Staponas, Mačiulskis Juozas, Vladas Jurkštas (gyv. Biržai, Malūno 16), Žvinklys Juozas, Brazdauskis (?), Milvydas, Jasas (? Jaras), Kurys. Neaišku, kaip ir iš kur kalėjiman pateko lenkai, ir juo labiau — prancūzai.

Taigi šv. Antano namelio sienos prabilo. Jei jūs, perskaitę šį straipsnį, rasite savo pažįstamų ar artimųjų pavardes, jei jums yra kas nors žinoma apie 1940—1941 metų įvykius, susijusius su Kretingos kalėjimu, su jo kalinių likimu, prašome parašyti apie tai Kretingos kraštotyros muziejui adresu: 235700 Kretinga, Vilniaus 2a, Kraštotyros muziejus.

Julius KANARSKAS

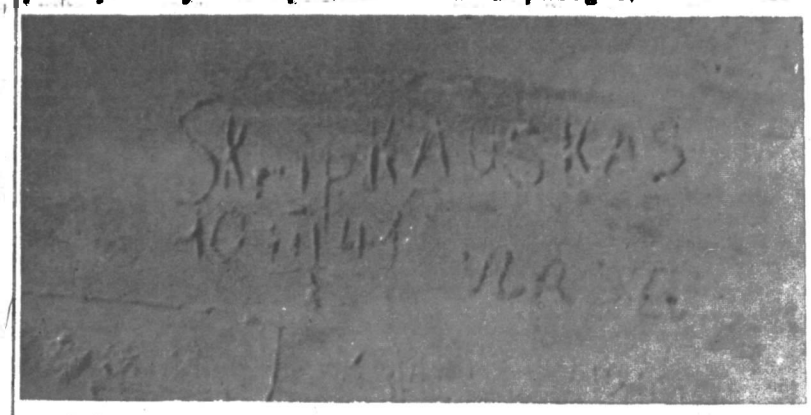

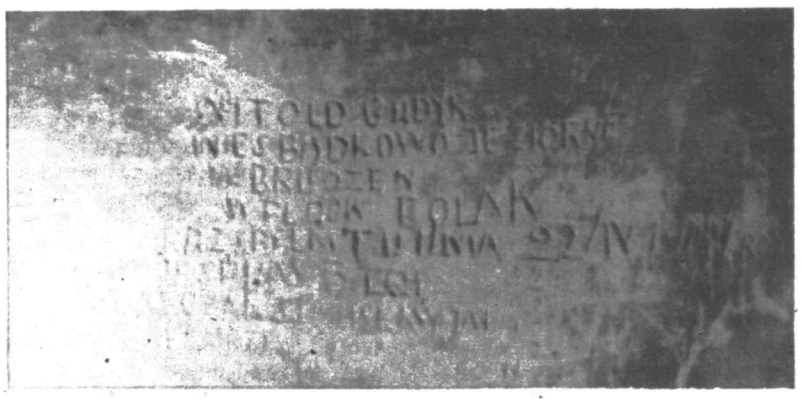

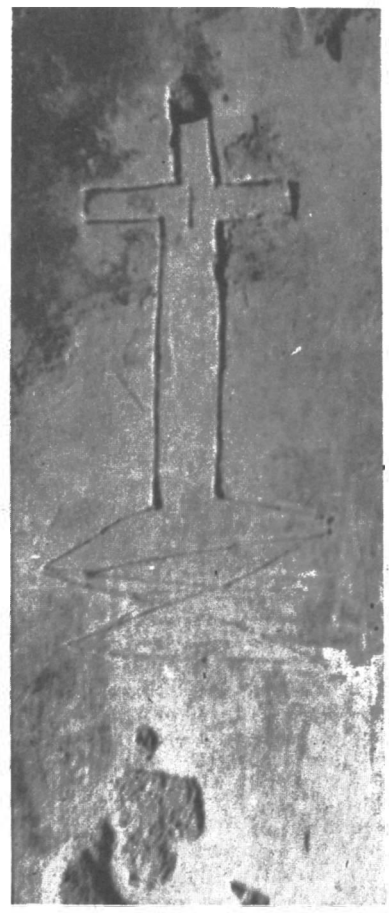

Redaktorius Povilas VARANAUSKAS, red. pavaduotoja Vanda PODERYTĖ, korektorė Ona BALČYTIENĖ
Redkolegija: Liudas DAMBRAUSKAS, Birutė NEDZINSKIENĖ, Juozas ENČERIS, Bronius KESTAUSKAS, Antanas PAULAVIČIUS.
Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 76 b, tel. 206735.

Laikraštis „Tremtinys“, 1989 m. rugpjūčio 19 d., Nr. 12, kaina 50 kap. Ofsetinė spauda, 2 sp. l., tiražas 50 000 Užsak. Nr. 4448 Rinko ir spausdino V. Kapsuko-Mickevičiaus spaustuvė Kaune, Vytauto pr. 25.